

Globalizacja oraz zmiany jej poziomu w krajach rozwijających się

Stanisław Swadźba

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: stanislaw.swadzba@ue.katowice.pl

Streszczenie

Przedmiotem rozważań jest pokazanie zmian, jakie zaszły w poziomie globalizacji w krajach się rozwijających. Poprzedza je opis zakresu badań i metody badawczej. W kolejnych punktach przedstawiono aktualny stopień globalizacji poszczególnych krajów oraz zmiany w jej poziomie w latach 1990–2018. W ostatniej części dokonano porównania krajów rozwijających się z grupą najbardziej zglobalizowanych krajów wysoko rozwiniętych. W podsumowaniu przedstawiono wnioski wynikające z przeprowadzonych badań.

Słowa kluczowe: globalizacja, pomiar globalizacji, kraje rozwijające się

JEL: F60

1. Wprowadzenie

Jednym z głównych procesów społeczno-ekonomicznych w gospodarce światowej przełomu XX i XXI wieku jest globalizacja. Wszyscy żyjemy w zglobalizowanym świecie. W zasadzie nie ma kraju, który nie byłby dotknięty tym procesem. Jednak poziom globalizacji poszczególnych krajów jest zróżnicowany. Co to znaczy? Na jakiej podstawie możemy tak twierdzić? Odpowiedź jest jedna – musimy mierzyć globalizację. Celem tego pomiaru jest pokazanie stopnia globalizacji poszczególnych krajów oraz uchwycenie tego procesu w czasie. Mierzenie globalizacji jest bardzo ważne – bez tego nie można oszacować jej kosztów i korzyści. Globalizacja – co do tego nie ma wątpliwości – może być lepiej zrozumiana poprzez jej pomiar (Martens i in., 2014).

Badania nad pomiarem globalizacji sięgają przełomu XX/XXI wieku. W literaturze przedmiotu pojawiło się wiele mierników tego zjawiska. Pierwszym był indeks globalizacji opracowany przez firmę konsultingową A.T. Kearney i „Foreign Policy” w 2001 roku (*Measuring...*, 2001). W 2002 roku indeks globalizacji został opracowany przez The Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR) w University of Warwick w Wielkiej Brytanii (Lockwood, Redoano, 2005). W tym samym roku A. Dreher (2006) skonstruował również KOF Index of Globalization. Jego nazwa pochodzi od nazwy instytutu badawczego (Konjunkturforschungsstelle). W 2008 roku

pojawił się nowy Maastricht Globalisation Index – MGI (Figge, Martens, 2014), a dwa lata później – New Globalisation Index autorstwa P. Vujakovic (2010). W ostatnich latach opracowane zostały także inne indeksy globalizacji (Martens i in., 2014).

Nie ulega wątpliwości, że bardziej zglobalizowane są kraje wysoko rozwinięte. Jak na ich tle wyglądają kraje się rozwijające? Jakie zmiany w nich zachodzą? Czy kraje te podążają ścieżką wybraną przez kraje będące na wyższym poziomie rozwoju i zmniejsza się dystans między nimi? Powyższe zagadnienia są przedmiotem rozważań w niniejszym opracowaniu. Celem artykułu jest pokazanie stopnia globalizacji w grupie najbiedniejszych krajów rozwijających się, jego zróżnicowania (które kraje są bardziej, a które mniej zglobalizowane) oraz zmian, jakie w nich zachodzą na tle krajów wysoko rozwiniętych.

2. Zakres badań i metoda badawcza

Badaniami objęto 31 państw rozwijających się¹, należących do najbiedniejszych krajów świata. Są to państwa, które Bank Światowy zalicza do grupy gospodarek o niskich dochodach (*low-income economies*)². W tej grupie znajdują się 34 państwa, a mianowicie: Afganistan, Benin, Burkina Faso, Burundi, Czad, Demokratyczna Republika Konga (DRK), Erytrea, Etiopia, Gambia, Gwinea, Gwinea-Bissau, Haiti, Jemen, Komory, Korea Północna, Liberia, Madagaskar, Malawi, Mali, Mozambik, Nepal, Niger, Południowy Sudan, Republika Środkowej Afryki (RŚA), Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Somalia, Syria, Tadżykistan, Tanzania, Togo, Uganda, Zimbabwe. W większości są to państwa Afryki (28), a następnie Azji (5) i Ameryki (1). W badaniach nie uwzględniono Korei Północnej, Południowego Sudanu i Somalii, dla których brakuje danych dotyczących globalizacji. Zakres czasowy badań to lata 1990–2018.

Do określenia poziomu globalizacji wykorzystano KOF Index of Globalization, do określenia aktualnego poziomu globalizacji indeks z 2018 roku, a do pokazania zmian wcześniejsze indeksy. Było to możliwe, ponieważ powyższy indeks został opracowany również dla wcześniejszych lat. Tych cech nie mają inne indeksy globalizacji³.

1 Pojęcie *kraje rozwijające się* jest różnorodnie definiowane przez organizacje międzynarodowe (ONZ, MFW, Bank Światowy i inne). W efekcie odmienna jest liczba państw zakwalifikowanych do tej grupy. W niniejszym artykule przez kraje rozwijające się rozumiemy grupę najbiedniejszych krajów według klasyfikacji Banku Światowego.

2 Na rok fiskalny 2019 *low-income economies* są definiowane jako kraje, w których GNI *per capita*, obliczony według World Bank Atlas method wynosił w 2017 roku 995 dolarów lub mniej. Pozostałe grupy to: *lower middle-income economies* (996–3895 dol.), *upper middle-income economies* (3896–12 055 dol.) i *high-income economies* (12 056 dol. lub więcej) – *World Bank Country...* (b.r.).

3 Indeks ten jest pozytywnie oceniany w literaturze przedmiotu (zob. Gozgor, 2018). W tym miejscu należałoby dodać, że indeksy te są również przedmiotem krytyki (zob. Caselli, 2008; Zagóra-Jonszta, 2017).

Indeks KOF ma trzy wymiary, a mianowicie: globalizację ekonomiczną, globalizację społeczną oraz globalizację polityczną. Tak więc w praktyce mamy do czynienia z ogólnym indeksem globalizacji oraz trzema subindeksami. Te cztery indeksy będą wykorzystane przy omawianiu aktualnego poziomu globalizacji krajów się rozwijających. Przy omawianiu zmian, jakie zaszły w analizowanym okresie, ograniczymy się do głównego indeksu. Każdy ze szczegółowych indeksów obliczany jest na podstawie kilku wskaźników. Ponadto każdemu z nich przypisano określoną wagę⁴.

3. Aktualny poziom globalizacji krajów rozwijających się

Najnowszy indeks globalizacji KOF (2018) oraz indeksy cząstkowe dla 31 najbiedniejszych krajów świata, a ponadto ich miejsce w rankingu wszystkich państw, zawiera tabela 1.

Tabela 1. Indeksy globalizacji KOF (2018) krajów rozwijających się

Indeks globalizacji	Globalizacja ekonomiczna	Globalizacja społeczna	Globalizacja polityczna				
92. Senegal	60,48	71. Liberia	61,61	138. Senegal	51,53	54. Senegal	80,67
111. Burkina Faso	54,64	96. Rwanda	53,20	142. Zimbabwe	48,86	62. Etiopia	78,88
117. Togo	53,63	98. Haiti	52,94	145. Komory	47,74	63. Tanzania	77,98
120. Liberia	53,19	105. Togo	51,75	148. Tadżykistan	46,84	76. Burkina Faso	73,81
126. Uganda	52,66	110. Gambia	50,73	150. Burkina Faso	45,54	80. DRK	72,04
129. Rwanda	52,32	116. Uganda	49,80	152. Gambia	44,87	84. Benin	70,64
133. Jemen	51,15	117. Mozambik	49,71	153. Benin	44,68	87. Uganda	70,41
135. Zimbabwe	51,10	122. Senegal	48,10	156. Nepal	43,73	91. Zimbabwe	69,88
136. Gambia	51,04	128. Sierra Leone	45,80	163. Togo	42,79	92. Mali	69,84
140. Mali	50,26	133. Burkina Faso	43,41	164. Syria	42,47	94. Jemen	68,94
142. Benin	48,99	134. Jemen	43,24	165. Malawi	42,41	98. Gwinea	68,37
144. Niger	48,35	137. Mali	41,02	170. Jemen	40,30	102. Nepal	67,38
146. Mozambik	48,21	139. Niger	40,28	171. Haiti	40,20	109. Rwanda	65,60
148. Tanzania	48,06	140. Tadżykistan	40,28	172. Niger	39,47	110. Togo	64,98
150. Haiti	47,33	144. Komory	39,87	173. Mali	39,42	113. Niger	64,23
152. Sierra Leone	46,96	147. Madagaskar	38,57	175. Mozambik	39,40	115. Madagaskar	63,49
153. Madagaskar	46,78	153. Gwinea-B.	35,34	176. Liberia	39,38	120. Malawi	62,02
154. Malawi	46,24	155. Syria	34,67	179. Madagaskar	38,29	126. Syria	59,39
158. Nepal	45,59	156. Zimbabwe	34,55	180. Uganda	37,76	127. Czad	59,26
160. Syria	45,51	158. Malawi	34,10	183. Rwanda	37,47	128. Burundi	59,23
162. Tadżykistan	45,47	163. Benin	31,09	183. Burundi	36,48	129. Sierra Leone	58,69
163. Gwinea	45,01	164. Tanzania	30,86	184. Sierra Leone	35,93	134. Gambia	57,22
168. Etiopia	45,21	165. Afganistan	30,36	185. Gwinea	35,80	136. Liberia	56,56
174. DRK	41,14	167. Gwinea	29,69	186. Gwinea-B.	35,51	139. Mozambik	55,12

4 Szczegółowe informacje na ten temat zob. KOF, 2018 oraz Gygli i in., 2018.

Indeks globalizacji		Globalizacja ekonomiczna		Globalizacja społeczna		Globalizacja polityczna	
178. Gwinea-B.	40,39	168. Czad	29,58	187. Tanzania	35,33	144. RŚA	51,68
179. Komory	40,20	172. DRK	25,71	188. Afganistan	34,40	148. Tadżykistan	49,28
180. Czad	40,08	173. Nepal	25,58	192. Etiopia	28,59	149. Haiti	48,98
182. Burundi	38,95	175. RŚA	23,86	193. Czad	28,41	150. Gwinea-B.	48,77
183. Afganistan	38,66	176. Burundi	21,13	195. RŚA	27,07	152. Afganistan	47,59
184. RŚA	34,71	178. Etiopia	20,05	196. Erytrea	26,55	169. Komory	34,25
185. Erytrea	28,68	186. Erytrea	b.d.	197. DRK	24,73	179. Erytrea	27,58

Źródło: KOF, 2018.

Najbardziej zglobalizowanym w tej grupie krajów w 2018 roku był Senegal. To jedyny kraj, który się znalazł się w pierwszej setce rankingu i uzyskał ponad 60 punktów (na 100 możliwych). Znacznie mniej punktów uzyskała Burkina Faso oraz 8 innych krajów, które zdobyły ponad 50 punktów. Najwięcej państw (17) znalazło się w ostatniej ćwiartce w grupie – zbierając od 40 do 50 punktów. Pozostałe 4 kraje nie przekroczyły poziomu 40 punktów, a będąca na ostatnim miejscu rankingu (185.) Erytrea nie miała nawet 30 punktów.

W rankingu globalizacji ekonomicznej pierwsze miejsce zajęła Liberia. To również jedyny kraj, który zdobył ponad 60 punktów i uplasował się (nieco wyżej niż Senegal w głównym rankingu) na 71. miejscu. W pierwszej setce (pod jej koniec) znalazły się jeszcze Rwanda i Haiti. Razem z Togo i Gambią przekroczyły 50 punktów. Znacznie mniejsza liczba państw uzyskała 40–50 punktów. Aż 9 państw znalazło się w przedziale 30–40, a 7 zebrało 20–30 punktów (najmniej – niewiele ponad 20 punktów – uzyskała Etiopia). Tak więc w rankingu globalizacji ekonomicznej kraje rozwijające się wypadają gorzej w porównaniu z rankingiem globalizacji w ogóle.

W społecznym wymiarze globalizacji najwyższe miejsce ponownie – choć ze znacznie mniejszą liczbą punktów (niewiele ponad 50) i na dalszym miejscu (138.) – zajął Senegal. W przedziale 40–50 punktów znalazło się 12 państw, a 30–40 punktów uzyskało 13. Pięć państw (Etiopia, Czad, RŚA, Erytrea i DRK) zdobyło mniej niż 30 punktów. Kraje te plasowały się również w końcówce głównego rankingu. Pod tym względem analizowana grupa krajów prezentuje się najgorzej. Zdecydowana większość z nich znajduje się w drugiej połowie drugiej setki.

Najwyższe miejsca kraje rozwijające się zajmują w rankingu globalizacji politycznej. Ponownie na pierwszym miejscu znalazł się Senegal (54. w rankingu), a następnie Etiopia (63.) i Tanzania (64.). Aż 11 państw uplasowało się w pierwszej setce. Pozostałe – z wyjątkiem Afganistanu oraz odbiegających od reszty Komorów i Erytrei – znalazły się w pierwszej połowie drugiej setki. Kraje te uzyskały zdecydowanie więcej punktów w porównaniu z poprzednimi rankingami. Świadczy to o dużym ich zaangażowaniu na arenie politycznej świata.

4. Zmiany w poziomie globalizacji krajów rozwijających się

Poziom globalizacji analizowanej grupy krajów na przestrzeni ostatnich trzech dekad pokazuje tabela 2.

Tabela 2. Indeksy globalizacji KOF krajów rozwijających się w latach 1990–2018

Kraj	1990	2000	2010	2018
Senegal	36,78	47,70	52,55	60,48
Burkina Faso	26,46	36,51	44,33	54,64
Togo	36,95	39,74	48,35	53,63
Liberia	22,55	26,77	30,35	53,19
Uganda	19,79	33,00	44,24	52,66
Rwanda	17,26	24,94	41,88	52,32
Jemen	28,91	36,29	45,91	51,15
Zimbabwe	29,23	44,63	48,66	51,10
Gambia	38,73	46,50	51,00	51,04
Mali	24,58	35,46	45,60	50,26
Benin	21,13	35,94	42,85	48,99
Niger	25,33	30,12	41,77	48,35
Mozambik	28,33	41,70	45,53	48,21
Tanzania	22,86	32,02	37,31	48,06
Haiti	23,99	28,34	39,66	47,33
Sierra Leone	28,21	30,92	38,90	46,96
Madagaskar	21,92	30,16	41,61	46,78
Malawi	30,90	36,48	42,11	46,24
Nepal	22,27	34,64	38,53	45,59
Syria	32,17	38,14	46,22	45,51
Tadżykistan	32,51 ^a	36,47	44,31	45,47
Gwinea	29,89	40,07	40,41	45,01
Etiopia	24,95	31,07	37,54	45,21
DRK	20,16	25,43	40,45	41,14
Gwinea-Bissau	30,58	30,70	36,95	40,39
Komory	20,16	24,81	30,51	40,20
Czad	19,53	24,74	37,74	40,08
Burundi	18,45	24,48	31,36	38,95
Afganistan	20,01	23,09	30,92	38,66
RSA	21,76	26,54	35,58	34,71
Erytrea	15,43 ^a	21,57	25,93	28,68

^a 1995 rok (w 1990 r. państwa te jeszcze nie istniały).

Źródło: KOF, 2018.

W latach 1990–2018 wszystkie kraje odnotowały wzrost poziomu globalizacji. Był on jednak zróżnicowany. Największe zmiany w ujęciu punktowym (powyżej

30. punktów) zaszły w Rwandzie, Ugandzie i Liberii. Nieco niższy wzrost wystąpił w Burkina Faso, Beninie, Mali i Tanzanii (25–30 punktów). W ujęciu procentowym zmiany te były znacznie wyższe. W Rwandzie przekroczyły nawet 200%, a w 12 państwach ponad 100%. W efekcie kraje te znacznie poprawiły swoje miejsca na powyższej liście w 2018 roku w porównaniu z rokiem 1990. Rwanda przesunęła się aż o 24 miejsca, Uganda o 22, Liberia o 15, Burkina Faso o 13, a Benin o 12 miejsc. Najniższy wzrost (poniżej 10 punktów) wystąpił w Gwinei-Bissau, a następnie w Gambii, RŚA, Tadżykistanie, Erytrei i Syrii (10–15). W ujęciu procentowym był to wzrost o niewiele ponad 30% w Gambii i Gwinei-Bissau oraz o około 40% w Tadżykistanie i Syrii. Kraje te spadły w powyższych rankingach – Gwinea-Bissau o 18 miejsc, Tadżykistan o 17, a Syria o 15. Nieco niższy spadek (o 8 miejsc) odnotowała Gambia, która w 1990 roku miała najwyższy indeks globalizacji. Pozostałe kraje plasowały się pośrodku, zarówno w ujęciu punktowym, jak i procentowym.

Największy wzrost odnotowały kraje o bardzo niskim (Rwanda, Uganda) lub przeciętnym (Liberia, Burkina Faso) poziomie globalizacji w roku wyjściowym. Z kolei największy spadek miał miejsce w krajach o raczej wysokim stopniu globalizacji w roku 1990 (Tadżykistan, Syria, Gwinea-Bissau). Wzrost stopnia globalizacji w krajach o najwyższym (Gambia, Togo, Senegal), a także o najniższym jej poziomie (RŚA, Erytrea, Afganistan) nie był relatywnie wysoki. Zmiany te spowodowały, że zwiększyły się różnice między tymi krajami. Jeżeli w 1990 roku różnica między najbardziej i najmniej zglobalizowanym krajem wynosiła 23,3 punktu, to w 2018 roku wzrosła do 31,8 punktu. Tak więc w przypadku globalizacji mamy do czynienia z dywergencją⁵.

Ranking krajów rozwijających się (w wybranych latach) pod względem poziomu globalizacji na podstawie indeksu KOF pokazuje tabela 3.

Tabela 3. Ranking krajów rozwijających się pod względem poziomu globalizacji

1990	2000	2010	2018
Gambia	Senegal	Senegal	Senegal
Togo	Gambia	Gambia	Burkina Faso
Senegal	Zimbabwe	Zimbabwe	Togo
Tadżykistan ^a	Mozambik	Togo	Liberia
Syria	Gwinea	Syria	Uganda
Malawi	Togo	Jemen	Rwanda
Gwinea-Bissau	Burkina Faso	Mali	Jemen
Gwinea	Syria	Mozambik	Zimbabwe
Zimbabwe	Malawi	Burkina Faso	Gambia
Jemen	Tadżykistan	Tadżykistan	Mali

⁵ W tym miejscu warto dodać, że w podobnym okresie w grupie dawnych krajów socjalistycznych, a obecnie krajów członkowskich Unii Europejskiej bardzo widoczny był proces konwergencji (Swadźba, 2018).

1990	2000	2010	2018
Mozambik	Jemen	Uganda	Benin
Sierra Leone	Benin	Benin	Niger
Burkina Faso	Mali	Malawi	Mozambik
Niger	Nepal	Rwanda	Tanzania
Etiopia	Uganda	Niger	Haiti
Mali	Tanzania	Madagaskar	Sierra Leone
Haiti	Etiopia	DRK	Madagaskar
Tanzania	Sierra Leone	Gwinea	Malawi
Liberia	Gwinea-Bissau	Haiti	Nepal
Nepal	Madagaskar	Sierra Leone	Syria
Madagaskar	Niger	Nepal	Tadżykistan
RŚA	Haiti	Czad	Gwinea
Benin	Liberia	Etiopia	Etiopia
DRK	RŚA	Tanzania	DRK
Komory	DRK	Gwinea-Bissau	Gwinea-Bissau
Afganistan	Rwanda	RŚA	Komory
Uganda	Komory	Burundi	Czad
Czad	Czad	Afganistan	Burundi
Burundi	Burundi	Komory	Afganistan
Rwanda	Afganistan	Liberia	RŚA
Erytrea ^a	Erytrea	Erytrea	Erytrea

^a 1995 rok (w 1990 r. państwa te jeszcze nie istniały).

Źródło: opracowanie własne na podstawie KOF, 2018.

Tabela 3 wyraźnie pokazuje różnice pomiędzy krajami w poszczególnych latach oraz zmienność ich miejsc w rankingu. W zasadzie widoczna jest jedynie dominująca pozycja Senegalu, Togo i Gambii (spadek w ostatnim roku). Bardziej ustabilizowana sytuacja jest na dole tabeli, gdzie Erytrea cały czas utrzymuje ostatnie miejsce. Ponadto znajdują się tam: Burundi (odpowiednio: 29., 29., 27. i 28. miejsce), Czad (28., 28., 22., 27. miejsce), Afganistan (26., 30., 28., 29. miejsce), Komory (25., 27., 29., 26. miejsce), DRK (24., 25., 17., 25. miejsce) RŚA (22., 24., 26., 30. miejsce). Są to najmniej zglobalizowane kraje na świecie.

5. Kraje rozwijające się na tle najbardziej zglobalizowanych krajów świata

Aby zobrazować sytuację krajów rozwijających się na tle najbardziej zglobalizowanych krajów wysoko rozwiniętych, zaprezentowany zostanie najpierw indeks globalizacji pierwszej „dwudziestki” rankingu w roku 1990 i 2018 oraz zmiany, jakie zaszły w tym okresie w punktach procentowych oraz w procentach. Dane te zawiera tabela 4.

Tabela 4. Zmiany poziomu globalizacji w krajach pierwszej „dwudziestki”

Kraj	1990	2018	Zmiana (punkty)	Zmiana (proc.)
Belgia	81,19	90,47	9,28	11,4
Holandia	81,63	90,24	8,61	10,5
Szwajcaria	81,14	89,70	8,56	10,5
Szwecja	79,35	88,05	8,7	11,0
Austria	77,59	87,91	10,32	13,3
Dania	76,13	87,85	11,72	15,4
Francja	72,39	87,34	14,95	20,7
Wielka Brytania	75,62	87,23	11,61	15,4
Niemcy	59,14	86,89	27,75	46,9
Finlandia	65,51	85,98	20,47	31,2
Norwegia	76,04	85,81	9,77	12,8
Węgry	58,82	84,20	25,38	43,1
Irlandia	74,06	83,53	9,47	12,8
Kanada	79,01	83,45	4,44	5,6
Czechy	70,83 ^a	83,41	12,58	17,8
Hiszpania	68,81	83,31	14,5	21,1
Portugalia	54,87	82,21	27,34	49,8
Włochy	64,65	82,15	17,5	27,1
Luksemburg	72,3	82,00	9,7	13,4
Estonia	61,96 ^a	81,97	20,01	32,3

^a 1995 rok (w 1990 r. państwa te jeszcze nie istniały).

Źródło: opracowanie własne na podstawie KOF, 2018.

Jak widać, w krajach tych również nastąpił wzrost stopnia globalizacji, jednak zmiany te były zdecydowanie niższe. Oczywiście jest – zwłaszcza w przypadku zmian punktowych – że w przypadku krajów bardziej zglobalizowanych możliwości dalszego wzrostu indeksu są ograniczone. Odnosi się to również – chociaż w mniejszym stopniu – do zmian procentowych. Największe zmiany zaszły tu – poza Niemcami – w krajach będących na niższym poziomie rozwoju, a mianowicie w Portugalii, na Węgrzech i w Estonii. Z punktu widzenia krajów rozwijających się są to bardzo niewielkie zmiany (porównywalne jedynie z krajami o najniższych wskaźnikach w tej grupie państw). Świadczy to o tym, że globalizacja w krajach rozwijających się postępuje i kraje te zmniejszają różnice do światowej czołówki.

6. Podsumowanie

Przeprowadzone badania nad poziomem globalizacji krajów rozwijających się pozwalają na wyciągnięcie następujących wniosków:

- Poziom globalizacji krajów rozwijających się jest ciągle niski. Kraje te znajdują się w dolnej części rankingów globalizacji.
- Jednak, począwszy od lat dziewięćdziesiątych XX wieku, poziom globalizacji w tej grupie krajów znacznie się zwiększył. Wzrost ten był większy w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi. Zmniejszyła się więc różnica między nimi.
- Wzrost ten w analizowanej grupie krajów był jednak bardzo zróżnicowany. Największy wzrost nastąpił w krajach, w których poziom globalizacji w punkcie wyjścia był niższy (niekoniecznie bardzo niski), a najmniejszy w krajach bardziej zglobalizowanych.
- W efekcie zwiększyły się różnice między krajami najbardziej i najmniej zglobalizowanymi. Mamy więc do czynienia z dywergencją w sferze globalizacji. To z kolei może doprowadzić do dalszej dywersyfikacji w sferze realnej gospodarki.
- Na poziom globalizacji tych krajów wpływają czynniki zewnętrzne, ale również wewnętrzne. Widoczny jest tutaj wyraźnie wpływ czynników pozaekonomicznych, głównie prowadzonych wojen, różnych konfliktów wewnętrznych, ułomnych rządów autorytarnych itp. Najniższy poziom globalizacji charakterystyczny jest dla tzw. państw upadłych.

Bibliografia

- Caselli M., *Measuring... What? Notes on Some Globalization Indices*, „Globalizations” 2008, vol. 5(3), s. 383–404.
- Dreher A., *Does Globalization Affect Growth? Empirical Evidence from a New Index of Globalization*, „Applied Economics” 2006, no. 10, s. 1091–1110.
- Figge L., Martens P., *Globalisation Continues: The Maastricht Globalisation Index Revisited and Updated*, „Globalization” 2014, vol. 11(4), <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14747731.2014.887389> (dostęp: 13.01.2019).
- Gozgor G., *Robustness of the KOF index of economic globalization*, „The World Economy” 2018, vol. 41(2), s. 414–430.
- Gygli S., Haelg F., Sturm J.-E., *The KOF Globalization Index – Revisited*, KOF Working Papers, No. 439, February 2018.
- KOF Index of Globalization, <http://www.globalization.kof.ethz.ch> (dostęp: 13.01.2019).
- Lockwood B., Redoano M., *The CSGR globalisation index: An introductory guide*, CSGR Working Paper, vol. 155/05, 2005.
- Martens P., Castelli M., De Lombaerde P., Figge L., Scholte J.A., *New Directions in Globalization Indices*, „Globalizations” 2014, vol. 12(2), <http://doi.org/10.1080/14747731.2014.944336>
- Measuring globalization*, „Foreign Policy” 2001, vol. 122, s. 56–65.
- Swadźba S., *Kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Od transformacji do integracji i globalizacji*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego” 2018, nr 51/3, s. 289–299.

- Vujakovic P., *How to measure Globalisation? A New Globalisation Index (NGI)*, FIW Working Paper, 2010, no. 46, <https://www.econstor.eu/handle/10419/128904> (dostęp: 13.01.2019).
- World Bank Country and Lending Groups*, <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519> (dostęp: 13.01.2019).
- Zagóra-Jonszta U., *Globalizacja i jej pomiar*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego” 2017, nr 50/2, s. 177–187.

Globalization and the changes in its level in developing countries

The subject of discussion is to show the changes that have taken place in the level of globalization in the developing countries. They are preceded by a description of the scope of research and the research method. The following sections present a current level of globalization of individual countries and changes in its level in the years 1990–2018. The last part compares the developing countries with a group of the most globalized highly developed countries. The Summary presents conclusions resulting from the conducted research.

Keywords: globalization, measuring globalization, developing countries

JEL Classification: F60